

УДК 327.7+323.2

Назар Михалюк

Україна на шляху до європейської інтеграції: уроки з досвіду Польщі

Завдання статті є висвітлити основні етапи на шляху до європейської інтеграції Польщі, проаналізувати головні особливості кроків Польщі на шляху до європейської інтеграції, висвітлити успішний досвід інтеграції України до Ради Європи. Також у статті проаналізовано сучасні настрої населення щодо майбутніх перспектив України. Проаналізовано та охарактеризовано основні організації, до яких вступала Польща на шляху до Європейського Союзу. Висвітлено проблемні питання для України на шляху європейської інтеграції. Використовувалися наступні методи дослідження як порівняльний метод, ретроспективний метод, науковий метод, метод контент-аналізу. В результаті було досягнуто висновків, що досвід Польщі може слугувати як загальним прикладом, так і дорожньою картою для європейської інтеграції України, адже Польща, маючи однакове соціально-економічне, політичне становище як і України, змогла пройти увесь шлях та стати дійсним членом Європейського Союзу, в той час як в Україні ще довгий шлях попереду. Рамки дослідження охоплюють останнє десятиліття ХХ століття та початок ХХІ століття. Результати дослідження можуть бути використані при формуванні національної стратегії європейської інтеграції, зовнішньої політики України та для навчальних матеріалів, посібників.

Ключові слова: Україна, Польща, європейська інтеграція, підтримка населення.

Протягом 25 років Україна намагається якнайширше долучатися до європейських інституцій різного рівня, починаючи регіональними ініціативами та завершуючи міжнародними організаціями. Проте безпосередній вступ до ЄС залишається недоступним та віддаленим, а в Україні ще досі доволі довгий шлях. Показовим та вартим уваги є досвід Польщі, яка в кінці ХХ століття була економічно, політично, соціально на одному рівні з Україною, а вже у ХХІ столітті вирвалася значно уперед в усіх сферах діяльності.

Свій європейський вибір Україна та Польща зробили досить давно, проте через ряд внутрішніх та зовнішніх факторів шлях, час та зусилля затрачені на досягнення поставлених цілей в обох держав різні. Польща після розпаду СРСР опинилася поза орбітою впливу Російської Федерації, що дозволило їй у доволі короткий термін трансформувати свої державну систему, міжнародну політику та, заручившись підтримкою абсолютної більшості населення, швидкими кроками рухатися на зустріч європейській сім'ї. Не останню роль зіграла і політична еліта країни, яка трансформувала бажання та настрої населення у політичну волю та зуміла прийняти ряд важливих, принципових рішень, кроків задля досягнення поставленої мети – інтеграція у європейські інституції.

В Україні ж ситуація склалася значно інша. Як приклад успішним був процес вступу та членство у Раді Європи.

Україна змогла стати членом Ради Європи після здобуття незалежності у 1991 р. 18 грудня 1991 р. Міністерство Закордонних справ України звернулося до Генерального секретаря РЄ з пропозицією провести переговори з метою визначення сфери і форм співробітництва [7]. У відповідь, РЄ запросила делегацію ВРУ взяти участь у 42 спеціальній сесії Парламентської Асамблеї упродовж 1-6 лютого 1992 р. в статусі «запрошених» [8]. Українська делегація взяла участь у спеціальних слуханнях у міжурядовому Комітеті по зв'язках з європейськими країнами – не членами РЄ, чітко артикулюючи мету української делегації – розпочати процес входження України в ПАРЄ, отримавши на першому етапі інституціоналізації відносин між Україною та РЄ статус «спеціально запрошеного члена», який уже одержали деякі країни Центральної та Східної Європи.

Починаючи з 1992 р. Україна почала приводити своє законодавство у відповідність з міжнародними нормами і стандартами. Цей процес відбувався дуже повільно, що пояснюється нестабільною політичною ситуацією та проблемами соціально-економічного розвитку, які постали перед молодою державою. Проте, ВРУ ухвалила найважливіші закони і постанови стосовно прав людини, які стали основою демократичних перетворень українського суспільства – Закони «Про свободу совісті і релігійних організацій» [13], «Про громадянство України» [10], «Про

національні меншини» [11], «Про реабілітацію жертв політичних репресій в Україні» [12]. Таким чином, Україна підтвердила, що вона має намір стати учасницею конвенції РЄ з широкого кола питань та приєднатися до всіх угод міжнародного значення, одержати статус повноправного члена цієї міжнародної організації.

У квітні 1992 р. на запрошення Генерального секретаря РЄ відбувся візит делегації українських юристів до Страсбурга для обговорення спеціально підготовленого РЄ документу «Відносини з Україною», який містив рекомендації Комітету Міністрів РЄ щодо принципів обговорення питання про приєднання України до пакету конвенції РЄ.[4]

14 липня 1992 р. Міністр закордонних справ України А. Зленко вручив керівникам РЄ під час їх візиту до Києва офіційний лист з проханням про прийняття України до РЄ. І вже 16 вересня 1992 р. ВРУ отримала статус «спеціального запрошеного гостя» ПАРЄ, що надало можливості українській делегації брати участь у пленарних засіданнях цього основного органу РЄ.

Згодом, представники РЄ вручили українській стороні висновок, який містив зобов'язання, які Україна повинна була виконати вже в статусі члена РЄ. По-перше, упродовж року з моменту вступу мають бути прийняті, відповідно до принципів РЄ у сфері законодавства: «нова Конституція; рамковий документ про правову політику України у сфері захисту прав людини; рамковий документ про правову та судову реформи, нові кримінальний та кримінально-процесуальний кодекси; нові цивільний та цивільно-процесуальний кодекси; нові закон про вибори та закон про політичні партії»; по-друге, мають бути змінені роль та функції Генеральної прокуратури (особливо щодо здійснення загального контролю за додержанням законності) шляхом перетворення цього інституту в орган, який відповідатиме стандартам РЄ; по-третє, Міністерству юстиції України мають бути передані до кінця 1998 р. відповідальність за управління пенітенціарною системою, за виконання судових рішень та за реєстрацію осіб, які прибувають до країни або від'їжджають з неї; по-четверте, має бути забезпечена незалежність судової влади, відповідно до стандартів РЄ, зокрема стосовно призначення та перебування на посаді суддів, до процедури призначення суддів має залучатися професійна асоціація суддів; по-п'яте, статус правничої

професії має бути захищено законом, має бути засновано професійну асоціацію адвокатів; по-шосте, до компетенції Конституційного суду України мають належати питання про відповідність актів органів законодавчої та виконавчої влади Автономної Республіки Крим Конституції та законам України; по-сьоме, має бути прискорене мирне вирішення існуючих конфліктів між православними церквами при забезпеченні незалежності церкви в її відносинах з державою, запроваджена нова недискримінаційна система реєстрації церков, встановлено правове вирішення питання про повернення церковної власності; по-восьме, мають бути підписані та ратифіковані європейські конвенції (Європейську конвенцію з прав людини; Протокол ? 6 Європейської конвенції з прав людини, який передбачає скасування смертної кари в мирний час, та не підписувати у рамках СНД Конвенцію з прав людини та інші відповідні документи СНД, поки не будуть здійснені нові дослідження щодо сумісності двох юридичних документів; Європейську конвенцію про запобігання тортурам, нелюдському та принижуючому гідності поводженню або покаранню; Європейську рамкову конвенцію про захист національних меншин; підписати, ратифікувати та, разом з тим, застосовувати основні принципи інших конвенцій Ради Європи, зокрема про видачу правопорушників, про взаємну допомогу у кримінальних справах, про передачу засуджених осіб, про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом; Європейську хартію місцевого самоврядування і Хартію регіональних мов та мов національних меншин; Соціальну хартію Ради Європи; Генеральну угоду про привілеї та імунітети і Додатковий протокол до неї); по-дев'яте, політика щодо етнічних меншин має надалі розвиватися на основі Європейської рамкової конвенції про захист національних меншин та відповідно до положень рекомендації 1201 (1993) ПАРЄ стосовно Додаткового протоколу до Європейської конвенції з прав людини у цьому питанні.[5]

Приєднання до РЄ було обґрунтованим і виваженим кроком, який став логічним продовженням обраного зовнішньополітичного курсу нашої держави на європейську інтеграцію. РЄ була першою європейською інституцією до якої Україна приєдналася в статусі повноправного члена. У першій половині 1990-х рр. членство в РЄ

оцінювалося міжнародною спільнотою як важливий показник внутрішньої демократичної стабільності. Незважаючи на те, що процес інтеграції України у європейський демократичний простір розпочалася в умовах складної внутрішньої і зовнішньої ситуації та значного відставання від інших європейських держав у питанні становлення демократичних інститутів, наша держава здійснила суттєвий у сфері формування демократичного за змістом законодавства.

Проте політична еліта не змогла, або не схотіла, трансформувати настрої та бажання населення у політичну волю. Тому можна назвати ряд причин, як внутрішнього так і зовнішнього характеру. Зокрема, після отримання незалежності у 1991 році, Україна була не готова до максимально швидкого розривання відносин (економічних, політичних, соціальних, військових) і новоутвореної Російською Федерацією. Спільний розвиток протягом останніх 50 років у складі СРСР зумовив глибоку інтеграцію багатьох сфер економіки та політики між двома країнами, що завадило для швидкій зміні парадигми розвитку країн. Іншим фактором варто виділити небажання Російської Федерації втрачати вплив над Україною, що зумовило формування проросійських еліт з прямою підтримкою ззовні, які активно просували у суспільстві ідею «єдиного народу», «єдиної історії», «єдиної політики». Як результат, у 1991 році більше 90% населення на Всеукраїнському референдумі на запитання «Чи підтверджуєте Ви Акт проголошення незалежності України» відповіли «ТАК, ПІДТВЕРДЖУЮ» [9]. За останні 26 років ситуація із підтримкою населенням України незалежності була з однієї сторони фактором спекуляцій над громадською свідомістю для багатьох внутрішніх політичних сил та зовнішніх сфер впливу, а з іншої сторони відображала підтримку на соціально-політичні настрої у суспільстві. Так, згідно даних Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва у 2006 році за незалежність України були готові проголосувати 70% громадян [6]. Якщо розглянути у розрізі областей, то ситуація виявиться досить не однозначною, адже у Східних областях більше половини населення висловлюється проти незалежності України. У 2011 році різні опитування показали різні дані, хоча вони схожі між собою та відображають тенденцію до зменшення підтримки незалежності України – за даними Київського

міжнародного інституту соціології 52% громадян підтримали б незалежність; за даними Центру Разумкова 62,8% громадян підтримали б незалежність; за даними Інститут соціології НАН України 47% громадян підтримали б незалежність. Якщо розглянути підтримку незалежності України у 2016 році, то тут ситуація докорінно інша – 87% респондентів підтримує незалежність України (за даними результатів дослідження Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва [14]).

Динаміка підтримки незалежності України показує стан внутрішніх настроїв суспільства та вектор зовнішньої політики України: коли державна політика схиляється у бік встановлення тісних взаємовідносин із європейськими інституціями та втрачається вплив Російської Федерації, то населення схильне більше підтримувати незалежність – 90% у 1991 році та 87% у 2016 році; коли державна політика направлена на встановлення тісних взаємостосунків із Російською Федерацією та вплив останньої в Україні сильний, то населення схильне менше підтримувати незалежність України – 70% у 2006 році та 47% у 2011 році.

Таке коливання підтримки громадянами незалежності обумовлене фактичною відсутністю відповіді на запитання «куди ми крокуємо?». Позаблоковість України, як показав досвід та час, не принесла користі нашій державі. Натомість, швидка інтеграція у ряд

європейських інституцій чітко визначила б курс нашої держави та зумовила б невідворотність змін.

Показовим є шлях Польщі у даному напрямку. Починаючи із 1989 року відбулися кардинальні суспільно-політичні зміни у житті країни завдяки «відлиги» Горбачова. Було встановлено чіткий курс на зближення Польщі з європейською спільнотою. Першим кроком на такому шляху стало встановлення дипломатичних відносин з ЄЕС у 1988 році [16]. Наступного року було підписано договір про торговельно-економічну співпрацю, який став відправним пунктом у наступній інтеграції Польщі в Європейський Союз.

Однією із перших європейських організацій куди була прийнята Польща стала у 1991 році Рада Європи. Основним завданням даної організації є забезпечення прав людини та верховенства закону. У 1992 році польський парламент ратифікував Європейську конвенцію про захист прав людини і основних свобод, що дозволило громадянам звертатися у Європейський суд з прав людини у випадках, коли вони були порушені та мати надію на неупереджене та справедливе рішення на справі.

Наступним кроком стало декларування бажання Польщі на вступ до НАТО у «Принципових положеннях польської політики безпеки» [2]. На думку політичної еліти Польщі приєднання до НАТО надавало країні достовірні та надійні гарантії безпеки у майбутньому та залучало Польщу до кола західних демократій. Повноправне членство країни у НАТО відбулося 12 березня 1999 року. Членство Польщі у Раді Європи та НАТО у 1990-х роках значно зміцнило позиції країни на міжнародній арені та полегшило шлях до членства в Європейському Союзі.

Принциповою особливістю стало утворення «Веймарського трикутника» у 1991 році після зустрічі міністрів закордонних справ Польщі, Німеччини та Франції, результатом якої стало створення «Комітету розвитку франко-германо-польської співпраці» [15]. Дана кооперація країн засвідчила примирення країн, які у минулому часто ворогували між собою, стала прикладом створення регіональних структур для подолання розколу в Європі.

Свій шлях у сторону інтеграції із країнами Центральної та Східної Європи Польща закріпила утворенням іншого європейського регіонального об'єднання, так званого «Вишеградського

об'єднання». Воно відбулося на основі «Декларації про кооперацію між Польською Республікою, Чехословацької Федеральної Республікою та Угорською Республікою на шляху до Європейської інтеграції», підписаної президентами країн у 1991 році у місті Вишеград в Угорщині [1]. Інтеграційне об'єднання стало платформою для політичних консультацій, обговорення та спільних дій краї-членів на шляху до вступу до Європейського Союзу.

Іншими важливими регіональними організаціями на шляху до Європейського Союзу стали Центральноевропейська Ініціатива (завданням якої є співпраця у сфері політики, економіки та культури і сприяння зміцненню стабільності і безпеки в регіоні) та Рада Держав Балтійського моря (завданням якої є просування нових ідей співпраці при збереженні тісних відносин з іншими державами і міжнародними організаціями).

Тому можна зробити висновок, що участь країн у ряді регіональних організацій, завданням яких є встановлення тісних двосторонніх відносин, просування демократичних цінностей, формування спільної економічної, політичної та зовнішньої політики сприяє наближенню країни до європейських цінностей, а таким чином до Європейського Союзу. Польща може служити прикладом для України, що можливо за доволі короткий термін здійснити усі необхідні зміни в суспільстві та досягти поставленої цілі незважаючи на перепони зі сторони противників як всередині країни, так і ззовні.

Список використаних джерел

1. Deklaracja o wspolpracy Czeskiej i Slowackiej Republiki Federalnej, Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki W^gierskiej na dazeniu do Europejskiej integracji [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://oide.sejm.gov.pl/oide/index.php?option=com_content&view=article&id=14734&Itemid=778.
2. Polityka bezpieczenstwa i strategia obronna Rzeczypospolitej Polskiej // Wspolczesne stosunki Miedzynarodowe. Wybor tekstow zrodlowych z komentarzem / Pod red. T. Los-Nowak. - Wroclaw: Wydawnictwo Uniwersytetu Wroclawskiego, 1997. - С. 169-181.
3. S. Parzymies. Unia Europejska Europa Srodkowa. Polityczne aspekty wspolpracy: Trojket Weimarski zblizenie Polski w UE. Polska Fundacja Spraw Miedzynarodowych. - Warszawa, 1997. - С. 140.

4. Бритченко П. С. Рада Європи та захист національних меншин / П. С. Бритченко // Актуальні проблеми держави і права. – Одеса, 1998. – Вип. 5. С. 266-272.

5. Висновок ? 190 (1995) Парламентської Асамблеї Ради Європи щодо заявки України на вступ до Ради Європи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_590

6. Куцай Я. Підтримка незалежності України сьогодні така ж, як і 25 років тому / Я.Куцай // Інформаційний портал «Радіо Свобода» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/28149502.html>.

7. Левада С. Історико-правові аспекти виникнення міжнародних організацій в сучасному світі: теоретико-методологічні підходи / С. Левада // Український часопис міжнародного права. - 2013. - ? 2. - С. 71-77.

8. Піляєв І. С. Рада Європи в контексті формування загальноєвропейського інтеграційного простору / І. С. Піляєв // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – К., 2009. – Вип. 85, ч. 1. – С. 17-22.

9. Постанова Верховної Ради УРСР Про проголошення незалежності України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1427-12>.

10. Про громадянство України. Закон України від 18 січня 2001 року ? 2235-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. - ? 13. - Ст. 65.

11. Про національні меншини в Україні. Закон України від 25 червня 1992 року ? 2494-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. - ? 36. - Ст. 529.

12. Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні від 17 квітня 1991 року ? 962-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. - ? 22. - Ст. 262.

13. Про свободу совісті та релігійні організації. Закон України від 3 квітня 1991 року ? 987-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. - ? 25. - Ст. 283.

14. Україні – 25: досягнення та поразки (громадська думка) // Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dif.org.ua/article/ukraini-25-dosyagnennya-ta-porazki-gromadska-dumka>.

15. Фесенко В. «Суспільство і незалежність» / В.Фесенко // Інформаційний портал «Українська правда» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/articles/2011/09/7/6566102/>.

16. Шлях Польщі до Європейського Союзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sciaga.pl/tekst/35580-36-polska_droga_do_unii_europejskiej.

Михалюк Назар. Україна на пути к европейской интеграции: уроки из опыта Польши. Целью статьи является осветить основные этапы на пути к европейской интеграции Польши, проанализировать главные особенности шагов Польши на пути к европейской интеграции, осветить успешный опыт интеграции Украины в Совет Европы. Также в статье проанализированы современные настроения населения относительно будущих перспектив Украины. Проанализированы и охарактеризованы основные организации, в которые вступала Польша на пути в Европейский Союз. Освещены проблемные вопросы для Украины на пути европейской интеграции. Использовались следующие методы исследования как сравнительный метод, ретроспективный метод, научный метод, метод контент-анализа. В результате было достигнуто выводов, что опыт Польши может служить как общим примером, так и дорожной картой для европейской интеграции Украины, ведь Польша, имея одинаковое социально-экономическое, политическое положение как и Украина, смогла пройти весь путь и стать действительным членом Европейского Союза, в то время как перед Украиной еще длинный путь впереди. Рамки исследования охватывают последнее десятилетие XX века и начало XXI века. Результаты исследования могут быть использованы при формировании национальной стратегии европейской интеграции, внешней политики Украины, для учебных материалов, пособий.

Ключевые слова: Украина, Польша, европейская интеграция, поддержка населения.

Mykhaliuk Nazar. Ukraine on the road to European integration: Poland experience. The aim of the article is to highlight the main steps towards the European integration of Poland, to analyze the main features of Poland's steps towards European integration, to highlight the successful experience of Ukraine's integration into the Council of Europe. The article analyzes the current atmosphere of the population regarding the future prospects of Ukraine. Articles analyzes and characterizes the main organizations, which Poland joined on the path to the European Union, highlights the problem issues for Ukraine on the way of European integration. The articles uses following research methods as a comparative method, a retrospective method, a scientific method, a method of content analysis. As a result, it was concluded that the experience of Poland can serve as a general example and a road map for European integration of Ukraine, because Poland, having the same socio-economic, political situation as Ukraine, was able to go all the way and become a full member of the European Union, while Ukraine has a long way ahead. The research framework covers the last

decade of the twentieth century and the beginning of the twenty-first century. The results of the research can be used to form a national strategy for European integration, foreign policy of Ukraine and for educational materials, manuals.

Key words: Ukraine, Poland, European integration, public support.

Стаття надійшла до редколегії
11.07.2017 р.

УДК 338.48:379.85(450)

**Віктор Патійчук,
Оксана Лукашук**

Основні православні релігійно-паломницькі центри Італії

Досліджено основні православні релігійно-паломницькі центри Італії. Узагальнено поняття релігійно-паломницького центру. Проаналізовано значення релігійно-паломницького туризму для розвитку економіки цієї держави. Розглянуто поширення основних міжнародних релігійно-паломницьких центрів на території країни та описано їх головні святині. Вивчено територіальні відмінності в розміщенні сакральних паломницьких центрів Італії. Виділено основні релігійно-паломницькі регіони країни та їх ключові територіально-паломницькі центри. Розкрито відмінності щодо забезпечення релігійно-паломницьких турів у православ'ї та католицизмі. Узагальнено головні проблеми та вказано на перспективи розвитку релігійно-паломницького туризму в Італії.

Ключові слова: релігійно-паломницький туризм, сакральні об'єкти, паломництво, релігійно-паломницький центр, релігійно-паломницький тур, Італія.

Постановка наукової проблеми та її значення. Релігійно-паломницький туризм стає все більш популярнішим у європейських країнах як у кількісному, так і просторовому виразі. Італія є однією із тих держав Європи, де функціонує законодавча підтримка релігійно-паломницького туризму, адже на її території